

Motion till riksdagen 2018/19:1760

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

Jämställdhet i utbildningssektorn – från förskola till högskola

---

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut.....	3
3 Inledning.....	5
4 Lärdomar ett år efter metoo	5
5 Förskolan	6
5.1 Genuspedagogik i förskolan	7
6 Förskoleklass, grundskola och gymnasieskolan.....	8
6.1 Arbetet mot mobbning och andra kränkningar	9
6.2 Flytta ansvaret för kränkningar i skolan från DO till Skolinspektionen.....	10
6.3 Bättre elevhälsa.....	10
6.4 Stärkt elevhälsoskyddsarbete	11
6.5 Kvalitetsmärkning av läroböcker.....	12
6.6 Bättre studie- och yrkesvägledning	13
6.7 Stärkt elevinflytande	14
6.7.1 Förstärkning i skollagen när det gäller elevers individuella inflytande	15
6.7.2 Huvudmannen ska inte ha makt över hur elever organiserar sig	15
6.7.3 Synliggör elevföreträdare i skollagen	15
6.8 En skola för alla elever oavsett könsidentitet och könsuttryck.....	16
7 Yrkehögskolan	16
7.1 Rätten för studerande att organisera sig.....	17
7.2 Möjligheterna att anmäla kränkande behandling.....	17
7.3 Studerandes hälsa.....	18

8 Högskola och forskning.....	18
8.1 Stärkta studentkårer	18
8.2 Villkoren för studerande med barn	19
8.3 Den ojämslällda fördelningen av forskningsanslagen	20

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionen bör få i uppdrag att regelbundet kartlägga och utreda skolornas arbete mot sexuella trakasserier och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att upprätta nationell statistik över genuspedagoger samt att utarbeta råd och riktlinjer för hur genuspedagogerna ska arbeta med jämställdhetsfrågorna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om trygghet och studiero och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett nyckeltal för elevhälsa om att det ska finnas skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog vid varje skolenhet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elevernas rätt till reellt inflytande över sin utbildning och arbetsmiljö bör förtydligas i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att utreda ett inrättande av en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformad i enlighet med läroplanernas värdegrund och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett nyckeltal för studie- och yrkesvägledare vid varje skolenhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elevers individuella inflytande och elevers rätt till inflytande genom sammanslutning bör särskiljas i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elevers rätt att själva avgöra vilka organisationsformer som ska användas för att få inflytande bör tydliggöras i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten att organisera sig i elevkårer bör tydliggöras i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödmaterial för att möta transpersoner i skolan bör tas fram av Skolverket och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att särskilt granska studerandeflytandet på landets yrkeshögskoleutbildningar samt att lyfta fram goda exempel på bra former för studerandeflytande och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Myndigheten för yrkeshögskolan bör få i uppdrag att specifikt kartlägga och utreda utbildningsanordnarnas arbete mot sexuella trakasserier och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda ett tillägg i förordningen om yrkeshögskolan som ger studerande rätt till hälsovård och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur ägardirektiven för Akademiska Hus kan ändras för att aktivt främja studenters ideella engagemang genom att uppnå minskade hyreskostnader för studentkåren, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Universitets- och högskolerådet bör ges i uppdrag att främja möjligheterna för föräldrar att studera och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge alla lärosäten i uppdrag att ha en föräldrapolicy och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att inte mer än hälften av samtliga statligt finansierade forskningsanslag ska gå till män som forskar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Jämställdhet är en politisk viljeyttring som nästan samtliga politiska partier har ställt sig bakom. Därför finns det många formuleringar som syftar just till en jämställd skola i de lagar och styrdokument som styr utbildningsväsendet.

I utbildningsväsendet gör elever och studenter en rad val mellan ämnen och utbildningar – val som också är påverkade av och befäster könsrollerna. Samtidigt som utbildningsväsendet reproducerar och konserverar könsrollerna utgör det en nyckelinstitution i kampen för ett jämställt samhälle. Genom att skolledare, lärare och övrig personal skaffar sig medvetenhet om dessa maktstrukturer och engagerar sig för att utmana dem kan skolan bli en plats där barn och ungdomar ges möjlighet att ifrågasätta de stereotypa könsroller som förmedlas i kulturen, reklamen och det övriga omgivande samhället.

Vänsterpartiet vill att alla ska ha reella möjligheter att göra val som inte är könstypiska. Vårt mål är att kön inte ska vara en begränsning och ett hinder under uppväxten. De statliga myndigheterna som stöttar utbildningssektorn bedriver också ett viktigt arbete i den riktningen. Samtidigt finns det mer att göra och det är långt kvar till en jämställd skola och en jämställd högskola. Därför vill vi i den här motionen föra fram en rad förslag som syftar till att bidra till att förverkliga de viktiga formuleringarna om jämställdhet inom utbildningssektorn.

4 Lärdomar ett år efter metoo

Sedan metoo-revolutionen startade och berättelser började spridas i mitten av oktober 2017 har många fler upprop gjorts från olika branscher. Från skolans värld kommer tystiklassen, räckupphanden och ickegodkänt. Från högskolan kom Akademiuppropet. Tyvärr är skolan i dag en av de vanligaste platserna där unga tjejer utsätts för sexuella trakasserier. Tusentals tjejer och kvinnor – unga som gamla – har vittnat om sexuella trakasserier och övergrepp inom skolan. Förövarna har en sak gemensam: de är män. Klasskompisar, lärare eller annan skolpersonal.

Det är inte överraskande. Nu är det dags att agera och visa att vi tar vittnesmålen på allvar och inte stannar vid att förfasas. Vi behöver lägga ansvaret där det hör hemma. När män är skyldiga till nästan allt våld och alla sexuella övergrepp kan det inte ligga på kvinnor att ändra på sitt beteende.

Alla måste gå i skolan och därför är det viktigt att skolorna tar tag i det förebyggande och åtgärdande arbetet mot sexuella trakasserier och sexuellt våld.

Uppropen som gjordes hösten 2017 visar på bristerna i dagens arbete. Många olika personer som är verksamma inom skolområdet vittnar om att sexuella trakasserier är normaliserade. Vänsterpartiet ser ett behov av att prioritera det arbetet och inte inkludera det enbart i värdegrundsarbetet som en kränkning bland många.

I organisationen Friends årliga rapport Friendsrapporten från 2017 beskrivs hur flera elever och lärare är så vana vid sexuella trakasserier att de ser det som en del av vardagen och att det är så tjejer och killar betar sig mot varandra. Det handlar om hur flickor får lära sig att när en pojke jagar eller slår en så betyder det att pojken tycker om en. Ni vet: ”kärlek börjar alltid med bråk”. Ett sexuellt ofredande där en kille tar en tjej mellan benen eller på bröstet förklaras bort med att killen är barnslig eller omogen eller inte har förstått sin handling. När övergrepp når rättssalen vet vi alldeles för många fall där män behandlas på samma sätt – som om de inte förstod och var medvetna om sin handling.

Skolan, men även förskolan, har en viktig uppgift i att bryta dessa destruktiva könsnormer, något som också ligger i deras uppdrag. Dessvärre visar det sig att förskolan och skolan snarare konserverar gamla könsrollsmönster.

Vänsterpartiet drev i förhandlingarna med regeringen om vårändringsbudgeten 2018 igenom en satsning för att utveckla sex- och samlevnadsundervisningen och arbetet mot kränkande behandling i skolan genom kompetensutvecklingsinsatser. Dessa insatser bör följas upp regelbundet.

Skolinspektionen bör därför få i uppdrag att regelbundet följa upp skolornas arbete mot sexuella trakasserier. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Förskolan

Den målmedvetna satsningen på förskolan i Sverige har gjort att den internationellt sett intar en särställning vad gäller både omsorg, tillgänglighet, kvalitet och pedagogisk utveckling. Dessutom tillhör den de institutioner i det svenska samhället som åtnjuter störst förtroende. Förskolan är det första steget i flickors och pojkars livslånga lärande. Förskolan påverkar barnen i deras självidentitet och uppfattning om vad flickor och pojkar är, får och kan göra. Könsmaktsstrukturer handlar inte bara om hur pojkar och

män uppfattar flickor och kvinnor, utan också om hur de uppfattar sig själva. Detsamma gäller för flickor och kvinnor. Kunskaperna i förskolan om hur könsrollsmönster skapas och upprätthålls bör breddas och fördjupas.

Vänsterpartiet menar inte att det är fler lagar som behövs utan mer kunskap hos alla delar av förskolan såväl bland barnskötare, förskollärare som ansvariga chefer, administratörer och politiker. Det handlar både om genuskunskap och om handledning i hur kunskapen omsätts i det dagliga konkreta pedagogiska arbetet. Det är ett långsiktigt arbete som ständigt pågår och inte kan väljas bort. Av skollagen och läroplanens uppdrag samt av det professionella åtagandet följer en skyldighet att ge varje barn möjligheter att utveckla alla sina färdigheter utan att hindras av traditionella könsroller. Det handlar också om att sprida och ge möjligheter att ta del av det goda arbete som kommit igång på flera håll i landet. Det är viktigt att alla huvudmän, anställda och föräldrar får kunskap om läroplanens bestämmelse om jämställdhet i förskolan och att enskilda förskolor också omfattas av detta.

Det handlar om att öka kunskaperna, sprida goda erfarenheter, förstärka och förbättra tillsynen och inspektionen, förbättra lärarutbildningen och utbilda fler genuspädagoger.

Andelen män som arbetar i förskolan har alltid varit låg, den senaste 10-årsperioden har den ökat något men ligger ändå på drygt 4 procent. En jämn könsfördelning är ingen garanti för ett framgångsrikt jämställdhetsarbete utan det handlar främst om det pedagogiska arbetets innehåll och personalens förhållningssätt till barnen. Det behövs dock fler män i förskolan för att visa de vuxna och barnen att både män och kvinnor kan arbeta med barn, omsorg och pedagogik. Det handlar om att bredda mäns uppgifter och utmana synsättet att män inte kan ägna sig åt sådant som kvinnor gör eller tidigare gjort. Detta behöver genomsyra hela utbildningssektorn eftersom det oftast är i skolans utbildningsval som könsuppdelningen mellan karriärvalen sker.

5.1 Genuspädagogik i förskolan

För att förbättra och förstärka jämställdhetsarbetet i förskolan och skolan tillfördes 2002, efter förslag från Vänsterpartiet, medel i budgetpropositionen för att utbilda minst en genuspädagog i varje kommun. Tanken är att genuspädagogerna ska arbeta med jämställdhetsfrågor i den pedagogiska praktiken för att höja kvaliteten och öka måluppfyllelsen inom detta kunskapsområde.

För att jämställdhetsarbetet ska vara framgångsrikt måste det finnas med i hela verksamheten i förskola och skola. Därför måste varje anställd få tillräcklig kunskap och medvetenhet om hur det egna förhållningssättet och den pedagogiska verksamheten påverkar ur jämställdhetssynpunkt. Genuspädagogerna skulle kunna ha en viktig del i detta arbete men för att dessa ska få möjlighet att nå alla anställda krävs att de är fler. En genuspädagog per kommun är i de flesta fall otillräckligt.

En annan förutsättning för att genuspädagogernas kompetens ska kunna tas till vara är att de har tillräckligt med tid och resurser till sitt förfogande. Alltför många av dem som har utbildat sig till genuspädagoger måste bedriva jämställdhetsarbetet inom ramen för sina ordinarie tjänster. Det finns därför ett stort behov av mer resurser för att inrätta särskilda tjänster för genuspädagogerna i kommunerna och på skolorna.

Jämställdhetsdelegationen föreslog 2006 att det skulle finnas minst en genuspädagog per 25 anställda 2012. Trots att det inte finns någon nationell statistik över

genuspedagoger hos vare sig Utbildningsdepartementet, Skolverket eller Sveriges Kommuner och Landsting kan vi konstatera att det målet är långt ifrån uppnått.

För att genuspedagogernas kunskaper ska kunna utnyttjas på bästa sätt bör regeringen ge Skolverket i uppdrag att utarbeta råd och riktlinjer för hur de ska arbeta med jämställdhetsfrågorna. Skolverket bör dessutom få i uppdrag att upprätta nationell statistik över genuspedagoger.

Vad som ovan anförs om att ge Skolverket i uppdrag att upprätta nationell statistik över genuspedagoger samt att utarbeta råd och riktlinjer för hur genuspedagogerna ska arbeta med jämställdhetsfrågorna bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Förskoleklass, grundskola och gymnasieskolan

En avgörande faktor för elevers förmåga till inläring handlar om att mötas av positiva förväntningar och uppmuntran. I dag vet vi att de elever som har bäst förutsättningar bemöts på detta sätt medan elever som har sämre förutsättningar ofta bemöts med lägre förväntningar. Detta förstärker de skillnader som fanns redan vid elevens första möte med skolan.

Statistik visar att i allmänhet är pojkars resultat i grund- och gymnasieskolan sämre än flickors. En anledning till denna skillnad i prestation kan vara att skolan ses som något feminint och att de pojkar som vill bli ”riktiga män” ska vara okvinnliga, dvs. inte studera och vara dåliga i skolan. Flickor är generellt bättre på att kommunicera och att vårda relationer till andra människor därför att de fostras till det. Detta visar vikten av att även pojkar får möjlighet att utveckla dessa färdigheter redan i förskola och grundskola. Flickor och pojkar bemöts dock fortfarande olika i skolan. Flickor förväntas vara tysta medan det finns mer tolerans för utåtagerande pojkar. Detta konserverar gamla könsroller och förhindrar individer att spränga gränser.

I en demokratisk skola möts alla elever av positiva förväntningar eftersom den är medveten om att det är skolans och undervisningens kvalitet som avgör hur det går för eleverna, inte elevernas bakgrund. En demokratisk skola har ett aktivt förhållningssätt i förhållande till såväl elever som föräldrar och tar ansvaret för att eleverna ska få den utbildning de behöver. Det innebär att skolan måste bli mycket bättre på att erbjuda elever särskilda stödinsatser. Dessa insatser måste ständigt följas upp och omprövas så att de hela tiden är anpassade till elevens behov.

Vänsterpartiet ser alltså skolans förmåga att bryta sorteringen och ge alla lika förutsättningar som ett avgörande kriterium på skolsystemets och enskilda skolors kvalitet. Tyvärr har senare års utveckling i skolan lett till att sorteringen ökat. Ökade valmöjligheter och introduktionen av fristående skolor har förstärkt sorteringen. Det måste leda till en omprövning av skolpolitiken.

6.1 Arbetet mot mobbning och andra kränkningar

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en central förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Den kränkande behandling som allt för ofta förekommer i skolan måste motarbetas med kraft och alla vuxna i skolan bär ett ansvar för detta. Ofta betraktas eleverna som en del av problemet

– men sällan som en del av lösningen. Såväl en vuxen som en elev i skolan kan både vara utsatt för och vara den som utsätter andra för kränkande behandling. En politik som i grunden betraktar elever som potentiella hot mot ordningen i skolan hamnar fel.

Vänsterpartiet anser att förebyggande åtgärder generellt är av betydligt större vikt för att verkligen förhindra kränkningar än vad disciplinära åtgärder är. En välfungerande elevhälsa, liksom ett nära samarbete mellan skola, fritidshem och föreningsliv, är exempel på förebyggande arbete som behöver tillmätas större vikt. Sociala problem och kränkningar på en skola uppstår inte ur tomma intet – det omgivande samhället behöver involveras mer och på ett bättre strukturerat sätt i arbetet för att alla elever ska ha en trygg skolgång.

Värdegrundsfrågor ska diskuteras aktivt på varje skola. Skolan ska ansvara för att även vårdnadshavarna involveras. Såväl rektor som personal bör ha en handlingsplikt, inte bara anmälningsplikt, när dessa fått kännedom om att en elev blivit utsatt för kränkande behandling, något som framhållits av Diskrimineringsombudsmannen (DO). Det ska vara tydligt att plikten att anmäla och åtgärda problem inte bara gäller när en elev anser sig utsatt för kränkande behandling – skolan ska göra en egen bedömning av om det inträffade kan vara ett exempel på kränkande behandling eller diskriminering. Vänsterpartiet menar att den nuvarande lagstiftningen mot mobbning och kränkande behandling som finns i Sverige måste bli bättre. Lagstiftningen på detta område bör utredas ytterligare.

Vad som ovan anförs om trygghet och studiero bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Flytta ansvaret för kränkningar i skolan från DO till Skolinspektionen

Under många år har det uppmärksammats att elever som utsätts för rasism eller sexuella kränkningar inte får det stöd som behövs. En del av detta är det systemfel som gör att den typen av kränkningar ska anmälas till Diskrimineringsombudsmannen (DO) som sällan utreder och inte heller har några sanktionsmöjligheter mot skolorna. Detta gör att en elev som blir mobbad kan få hjälp av skolinspektionen men är kränkningarna av sexuell eller rasistisk karaktär händer oftast ingenting eftersom Diskrimineringsombudsmannen inte vidtar några åtgärder med hänvisning till att de inblandade är minderåriga.

Därför är det glädjande att regeringen nu tagit till sig de förslag som kommit från två av varandra oberoende utredningar. Vänsterpartiet utgår ifrån att det utkast till lagrådsremiss som varit ute på remiss, Stärkt skydd mot diskriminering i skolan, resulterar i en proposition.

6.3 Bättre elevhälsa

De allra flesta barn och unga i Sverige mår bra men långt ifrån alla. Allt fler drabbas av psykisk ohälsa. Vänsterpartiet menar att skolan i hela sin verksamhet måste verka för att bevara och främja elevernas hälsa och för att stödja eleverna om de trots förebyggande insatser mår dåligt, fysiskt eller psykiskt. Det handlar inte bara om att det ska finnas fungerande skolhälsovård utan också om att skolan ska ge kunskap om hälsa.

Forskning visar att individernas hälsa är beroende av faktorer som kön, klass, etnicitet, hudfärg, sexuell läggning m.m. Exempelvis visar forskning att hos elever som sökt till yrkesförberedande program i gymnasieskolan förekommer psykosomatiska besvär i mycket större utsträckning än bland elever som sökt studieförberedande program. Dessutom visar forskning att flickor har psykosomatiska besvär dubbelt så ofta som pojkar. Sådana besvär är också dubbelt så vanliga hos pojkar med utlandsfödda föräldrar än hos dem med svenskfödda föräldrar.

Elevernas hälsa ska uppfattas som en fråga för hela skolan, inte bara för den enskilde eleven. Skolan får inte blunda för att hur verksamheten organiseras och miljön utformas påverkar elevernas hälsa. Organiseringen kan bidra till elevers ohälsa, psykiskt såväl som fysiskt. Om en elev har hög frånvaro, svårigheter i skolarbetet, svårigheter i sociala relationer etc., ska orsaker sökas i skolan som helhet, inte åtgärdas genom att ogiltig frånvaro skrivs in i ordningsomdömen eller betyg.

För att kunna arbeta förebyggande måste alla lärare ha kunskap om barns och ungdomars hälsa. För att skolsköterska, kurator och psykolog ska kunna ingå i det förebyggande arbetet måste de finnas närvarande i skolverksamheten. Elever ska enkelt och omedelbart kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete.

Regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett nyckeltal för elevhälsa om att det ska finnas skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog vid varje skolenhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Stärkt elevhälsoskyddsarbete

Mer makt och inflytande för eleverna i skolan är också ett verktyg för att skapa en bra studie- och arbetsmiljö. Skolan ska därför främja demokratiska arbetsätt där elever, personal och föräldrar är delaktiga och har inflytande över såväl formella beslut som den vardagliga verksamheten. Att kunna påverka sin situation är en betydande faktor för hälsa och inlärning. Elevinflytandet handlar inte bara om sociala frågor utan har även anknytning till undervisningens organisering såsom diskussioner om förbättrad samordning av provperioder och en jämn arbetsbelastning för eleverna under läsåret, innehåll i temaveckor och inte minst trygghetsarbete.

Arbetsmiljöfrågor, värdegrunder och eventuella regler för samvaron på skolan ska diskuteras aktivt. Företrädare för elever ska inte bara vara delaktiga i framtagandet av sådana regler utan även i besluten om desamma.

Såväl elevrepresentanter som elevskyddsombud ska ha rätt till utbildning samt kompensatoriskt stöd för den undervisning de gått miste om under sin utbildning. Skolan ska också vara skyldig att tillhandahålla de lokaler och den utrustning som behövs för att elever och elevrepresentanter ska kunna hålla de möten och andra sammankomster som krävs för att utöva det inflytande man har rätt till.

Vänsterpartiet menar att det ska vara möjligt att inrätta lokala styrelser för gymnasieskolor där elevrepresentanterna är i majoritet. Där detta tillämpats på försök har det fallit väl ut och det saknas skäl för staten att förbjuda detta mot huvudmannens uttryckliga vilja.

Ökat inflytande handlar inte bara om en rättighet att få påverka sitt dagliga arbete utan i lika hög grad om en skyldighet att ta ansvar för sitt eget lärande. Elevernas rätt till reellt inflytande över sin utbildning och arbetsmiljö bör förtydligas i skollagen i enlighet

med vad som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.5 Kvalitetsmärkning av läroböcker

De värden som skolan ska förmedla är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. Undervisningen ska dessutom vara saklig och allsidig. Dock förmedlar läromedlen som används i skolan ofta något helt annat.

När skolans läroböcker har granskats har man funnit att de genomsyras av en manlig norm. 2015 presenterade tidningen Dagens Nyheter en granskning av historieböcker för högstadiet. Böckerna som granskades var relativt nyligen publicerade eller omtryckta böcker från fyra av Sveriges största läromedelsförlag. I dessa ofta använda böcker är endast 13 procent av de namngivna personerna kvinnor. I vissa av böckerna är t.o.m. andelen kvinnor i kapitlen om 1900-talet lägre än i övriga delar.

Den norm som läroböckerna utgår från är dessutom heterosexuell. Homosexuella, bisexuella och transpersoner gestaltas endast om det uttryckligen handlar om homosexuella, bisexuella och transpersoner. Personer med funktionsnedsättning presenteras nästan alltid i sammanhang där funktionsnedsättningen lyfts fram som en problematisk avvikelser.

Enligt läroplanerna ska skolan ge eleverna kunskap om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia men den bild som ges i läroböckerna av judar och samer är en ensidig framställning av dessa gruppers historia och nuvarande förhållanden. De tre övriga nationella minoriteterna – romer, sverigefinnar och tornedalingar – behandlas sällan eller aldrig i historie- och samhällskunskapsböckerna. Inte heller behandlas Sveriges del i exempelvis den transatlantiska slavhandeln och det koloniala arvet. Det är illavarslande att det förekommer böcker i skolan som helt bryter mot läroplanernas värdegrund.

Fördomar och stereotypa föreställningar kring vad som är manligt och kvinnligt samt trångsynthet bevaras och befasts i skolan när dess roll borde vara att bryta desamma. Det kritiska tänkandet och granskandet måste få större tyngd i undervisningen redan tidigt i grundskolan. Skolorna måste därför ta större ansvar när det gäller inköp och inventering av läroböcker.

Ansvar för att undervisningen utformas i enlighet med läroplanernas värdegrund ligger på huvudmännen, rektorer och lärare. Där bör det också ligga. Huvudmännen har ett stort ansvar att skapa rimliga förutsättningar att värdera de läroböcker som ska användas i undervisningen.

För att underlätta för skolorna vid inköp av läromedel och för att sätta press på läromedelsförlagen att tänka igenom vad de publicerar bör regeringen ge Skolverket i uppdrag att utreda ett inrättande av en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformad i enlighet med läroplanernas värdegrund. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.6 Bättre studie- och yrkesvägledning

I Sverige har vi en arbetsmarknad som inom många områden är uppdelad efter kön, där kvinnor jobbar med vissa saker och män med andra. Det syns exempelvis genom

kvinnodominansen i skolan och vården och mansdominansen inom byggsektorn. Men faktum är att denna uppdelning startar redan vid valet av gymnasieutbildning. Det är betydligt fler flickor som väljer att studera på samhällsvetenskapsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet medan pojkarna dominerar på teknikprogrammet och fordons- och transportprogrammet.

En grupp forskare vid institutionen för psykologi vid Lunds universitet har tittat på varför det ser ut som det gör i Sverige och de kunde framför allt konstatera att flickor har sämre självförtroende angående sina förmågor och sin tekniska kompetens vilket påverkade deras studieval. Pojkarna hade inga problem med självförtroendet men var mer drivna av statusen på sitt framtida yrke. Sammantaget visade också undersökningen att elever av sociala skäl väljer bort utbildningar som traditionellt domineras av det motsatta könet. Detta visar på att det finns mycket att göra när det kommer till jämställdhet i den svenska skolan.

För Vänsterpartiet som ett feministiskt parti är det viktigt att alla elever får möjlighet att leva upp till sin fulla potential, oavsett kön. Därför måste alla elever få möjlighet att göra välinformerade val till gymnasiet. Eleverna behöver få tid och möjlighet att möta kompetenta studievägledare som kan få eleverna att tänka i nya banor.

Studie- och yrkesvägledning är ofta sådant som fristående skolor sparar in på i jakten på vinst. Läsåret 2016/17 gick det nästan dubbelt så många elever på en studie- och yrkesvägledare i friskolornas högstudier jämfört med kommunala högstudier. Vinstjakten fungerar så. Det är svårare att spara in på lokaler och lärare eftersom det skulle märkas tydligare. I stället är det ”runtomkringpersonalen” såsom skolsköterskan, skolbiblioteket och studie- och yrkesvägledningen som försvinner till förmån för vinst till skolornas ägare. Det är en av många anledningar till att Vänsterpartiet driver kravet på vinstbegränsningar i välfärden.

För Vänsterpartiet är det viktigt att se samhällsnyttan med studie- och yrkesvägledning, inte bara för eleverna själva. I de branscher som har störst obalans mellan könen råder det också brist på arbetskraft.

Bristerna i studie- och yrkesvägledningen får i dag direkta konsekvenser för möjligheten att rekrytera ny personal till arbetsmarknaden vilket både uppmärksammas av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och Västsvenska handelskammaren. Regeringen bör därför utreda möjligheterna att införa ett nyckeltal för studie- och yrkesvägledare vid varje skolenhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.7 Stärkt elevinflytande

Precis som i andra samhällsgrupper, som studenter eller arbetstagare, ska elever ha ett antal rättigheter. Elevers rätt till inflytande och möjligheter att organisera sig regleras i dag i 4 kap. skollagen. Dessvärre är regleringen otidsenlig och bör därför uppdateras för att ge bättre stöd till rektorer, huvudmän och elever i hur de ska arbeta med elevinflytande.

6.7.1 Förstärkning i skollagen när det gäller elevers individuella inflytande

Ett av problemen med skollagens fjärde kapitel är att elevers individuella rätt till inflytande samt elevsammanslutningars påverkansarbete blandas samman. För att elevers inflytande i skolan ska utvecklas behöver de två begreppen särskiljas.

Varje elev ska ha en individuell rätt att utöva inflytande. Ansvaret för att säkerställa denna rättighet har i dagsläget rektorerna. Det är således inte ett ansvar som kan läggas på elever genom elevkårer, elevråd eller andra elevsammanslutningar. Detta ska inte förväxlas med elevers rätt att gå samman för att påverka i frågor som är av gemensamt intresse. Denna rättighet tar avstamp i grundlagens föreningsfrihet och ska heller inte vara beroende av samhällets krav eller förväntningar. Elevers individuella inflytande och elevers rätt till inflytande genom sammanslutning bör särskiljas i skollagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.7.2 Huvudmannen ska inte ha makt över hur elever organiserar sig

I dagsläget organiserar sig elever i olika former. Det är viktigt att huvudmannen och rektorerna inte försöker styra elevers sammanslutningar. Dessa sammanslutningar får inte ses som ett sätt att säkerställa att elever får inflytande utan som en fristående förening som värnar elevernas intressen. I skollagen och i praktiken blandas dock de olika formerna för organisering ihop. Detta skapar problem för elevers möjligheter att organisera sig fritt. Elevers rätt att själva avgöra vilka organisationsformer som ska användas för att få inflytande bör därför tydliggöras i skollagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.7.3 Synliggör elevföreträdare i skollagen

Enligt Sveriges Elevkårer gick 55 procent av gymnasieeleverna på en skola med en elevkår, 27 procent var medlemmar i en elevkår och på de skolor där elevkårer finns är ungefär hälften medlemmar i dem (2015). Dessutom visar en rapport från Sveriges Elevkårer att 75 procent av rektorerna har mycket högt eller högt förtroende för elevkåren där de finns.

Trots det så finns inte elevkårer omnämnda i skollagen samtidigt som andra organisationsformer för elevers sammanslutningar finns omnämnda. Detta ger en felaktig bild bland rektorer på landets gymnasieskolor att elevkårer inte är en lika vanlig eller legitim organisationsform som exempelvis elevråd. Möjligheten att organisera sig i elevkårer bör tydliggöras i skollagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

6.8 En skola för alla elever oavsett könsidentitet och könsuttryck

Sverige är fortfarande ett land där priset är högt för den som utmanar normer om kön och könsuttryck. Normerna syns även i lagstiftningen. I vårt land finns fortfarande ålderdomliga regler som skapar problem i transpersoners vardag, cementerar konservativa normer och skapar ohälsa. Att kunna få uttrycka sin könsidentitet på sina egna villkor är att betrakta som en grundläggande mänsklig rättighet. Det är en rättighet som trots detta inte respekteras i Sverige.

Många transpersoner inser redan i unga år att de inte känner sig hemma i det kön de tilldelats vid födseln. De som vill ändra sitt juridiska kön måste vänta tills de fyller 18 år. Den åldersgränsen är något Vänsterpartiet motionerat om att avskaffa. Lagrådsremissen med förslag om att sänka åldersgränsen till 12 år är ett steg i rätt riktning. Att ständigt behöva möta nya människor i skolan kan för unga transpersoner betyda att de tvingas komma ut om och om igen, därför är det så viktigt med ett bra

bemötande i skolan. Det är positivt att Skolverket har stödmaterial för att motverka diskriminering men det är inte tillräckligt.

RFSL Ungdoms projekt *Transformering*, se beskriver att många unga transpersoner har låga förväntningar på bemötande i skolan. Det är dags att ändra på det. Skolor behöver få stöd i hur de ska göra skolorna tryggare för unga transpersoner, hur de ska tänka kring könade skoltoaletter eller omklädningsrum, könsnormer och kunskap om att ha elever som genomgår könsbekräftande behandling eller som är ickebinära. Det är positivt att regeringen utsett Skolverket till en av flera hbtq-strategiska myndigheter. Vänsterpartiet menar att det måste till mer förebyggande arbete.

Ett stödmaterial för att möta transpersoner i skolan bör tas fram av Skolverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Yrkeshögskolan

Tanken bakom YH-utbildningar är att de ska finnas när och där de behövs. Det innebär att innehåll och inriktning på utbildningarna varierar och att nya utbildningar inom yrkeshögskolan startar och gamla läggs ned allt eftersom behovet på arbetsmarknaden förändras. Yrkeshögskolan kan också spela en viktig roll för att människor oavsett bakgrund ska ges möjlighet att få utbildning och hitta arbete.

I jämförelse med övriga delar av utbildningssektorn är yrkeshögskolan en ung verksamhet. Medan skolan och högskolan har utvecklats under mer än hundra år så har yrkeshögskolan funnits sedan 2009. Utbildningarna inom yrkeshögskolan är också mer småskaliga än exempelvis högskolorna. På högskolorna studerade det drygt 400 000 personer 2016 medan motsvarande siffra för yrkeshögskolan var omkring 50 000. Storleken på utbildningarna gör att det på yrkeshögskolan inte finns samma tillgång till stödfunktioner som på högskolorna. När man tittar på statistiken över genomströmningen går det att se att enbart 73 procent av de studerande på yrkeshögskolan examinerades 2015. Detta går att jämföra med högskolans siffror för prestationsgrad läsåret 2013/14 som låg på 83 procent. För Vänsterpartiet är det en självklarhet att alla studerande på offentligt finansierade utbildningar ska ha samma rätt till stöd oavsett utbildningsform för att klara sina studier.

7.1 Rätten för studerande att organisera sig

Sveriges förenade studentkårer genomförde 2013 en utredning på uppdrag av Myndigheten för yrkeshögskolan och presenterade förslag på hur studerandeflytandet skulle kunna organiseras och stärkas på yrkeshögskoleutbildningarna. Det framgår dock inte om förslagen ledde till några åtgärder. Det som gör situationen något mer komplicerad är att de studerande på yrkeshögskolan saknar en egen nationell påverkansorganisation.

Studerandes rätt till inflytande är något Vänsterpartiet värdesätter väldigt högt. För oss är det en självklarhet att alla studerande ska ha makt och inflytande över sin vardag. I skuggan av metoo blir frågan om demokratiskt inflytande och studerandes möjligheter att organisera sig för förändring än mer aktuell. De studerande måste känna sig trygga i att kunna gå samman för att synliggöra och arbeta mot missförhållanden. Enligt lagen om yrkeshögskolan har de studerande i en utbildning inom yrkeshögskolan rätt att utöva

inflytande över utbildningen. Utbildningsanordnaren ska även verka för att de studerande tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen.

För att betona vikten av studerandeflytande bör regeringen ge Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att särskilt granska studerandeflytandet på landets yrkeshögskoleutbildningar samt att lyfta fram goda exempel på bra former för studerandeflytande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.2 Möjligheterna att anmäla kränkande behandling

I samband med metoo uppmärksammades missförhållanden på vissa yrkeshögskolor. Även om dessa fall hanterades korrekt väcker det frågor om det finns fungerande strukturer för att hantera sexuella trakasserier på yrkeshögskolorna. Myndigheten för yrkeshögskolan bör få i uppdrag att specifikt kartlägga och utreda utbildningsanordnarnas arbete mot sexuella trakasserier. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.3 Studerandes hälsa

För den som studerar på högskolan finns det tillgång till en studenthälsa. Detta är reglerat i högskoleförordningen. För studerande på högskolan innebär det en stor trygghet att det finns en studenthälsa nära till hands med personal som har tystnadsplikt som man kan vända sig till. I yrkeshögskolan finns ingen motsvarande rättighet till hälsovård. Vänsterpartiet är kritiskt till att den som studerar på yrkeshögskolan inte har samma rätt till hälsofrämjande stödinsatser som inom skolan och högskolan. Regeringen bör utreda möjligheten att göra ett tillägg i förordning om yrkeshögskolan som ger studerande rätt till hälsovård. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Högskola och forskning

Som en del av arbetarrörelsen har Vänsterpartiet varit med och byggt upp den offentliga sektorn där högskolorna och deras forskning ingår. Högskolans huvuduppgift är att förmedla kunskap och bildning. Den är viktig för att skapa välstånd och ett öppet och demokratiskt samhälle. Samtidigt finns det brister som behöver åtgärdas. Det finns mycket att göra för att öka jämställdheten vid Sveriges universitet och högskolor. Sedan länge har vi ett forsknings- och högskolesamhälle där de flesta studenter väljer utbildningsplatser baserat på stereotypa könsrollsmönster. Där professorer är till största delen män och där män har lättare att avancera på positioner. Arbetet för jämställdhet inom högskoleutbildningen, forskningen och rymdverksamheten behöver intensifieras.

8.1 Stärkta studentkårer

Trygghet under studietiden kräver att det finns fungerande stödsystem för studenterna på lärosätena. Efter kårobligatoriets avskaffande har många av landets studentkårer fört en tynande tillvaro. De som klarat sig bäst är de som är på lärosäten med utbildningar som är attraktiva för näringslivet och som därför kan dra in mycket sponsring. Kårerna

på de stora universiteten klarar sig också hyfsat eftersom deras lärosäten klarar av att avvara pengar från sina anslag till kårerna men det gör att kårerna är ekonomiskt beroende av dem som de ska vara oberoende bevakare av. Efter ett år med metoo har studentkårernas viktiga roll i att stötta studenter och ta tillvara deras intressen aktualiserats.

Det råder inte någon likvärdighet för studentinflytande mellan högskolorna. Alla studenter måste ha samma möjligheter att kunna påverka sin högskola och förbättra sin utbildning. Det måste finnas ett riktat statligt stöd för att finansiera detta precis som det föreslogs i utredningen om kårobligatoriet. Därför är det viktigt att se över studentkårernas ekonomiska situation, särskilt om de ska kunna ha möjlighet till verksamhet på somrarna när det blir fler sommarkurser.

Det statliga bolaget Akademiska Hus har till uppgift att äga, utveckla och förvalta fastigheter vid landets universitet och högskolor vilket såklart även omfattar många studentkårer. Ungefär 80 procent är statliga hyresgäster; de flesta är lärosäten. Trots att Akademiska Hus ska betraktas som en stödfunktion till högskolesektorn gjorde bolaget 2017 en vinst på 6,45 miljarder kronor och regeringen tog ut en vinstutdelning på 1,63 miljarder kronor. Lärosäten är myndigheter som befinner sig på samma plats och i samma lokaler under lång tid. Trots detta hyressätter Akademiska Hus lokaler till lärosäten efter en standard som är anpassad för bolag som är utsatta för konkurrens. Lärosätena är inte som vilka bolag som helst med en verksamhet som enkelt kan välja lokaler på en fri marknad.

Akademiska Hus hyresnivåer drabbar också många studentkårer. För att kunna vara nära och finnas till för studenterna måste kårerna ligga inom lärosätenas områden vilket innebär att de allt som oftast också tvingas hyra av Akademiska Hus. En del hyr direkt av bolaget andra har möjlighet att hyra i andra hand till subventionerade hyror från sina lärosäten. Detta innebär återigen att kårerna hamnar i en beroendeställning gentemot sina lärosäten. Vänsterpartiet menar att det inte är rimligt att hyreskostnader till Akademiska Hus utgör en så stor del av lärosätenas och kårernas kostnader som i dag.

Regeringen bör därför utreda hur ägardirektiven för Akademiska Hus kan ändras för att aktivt främja studenters ideella engagemang genom att uppnå minskade hyreskostnader för studentkårerna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.2 Villkoren för studerande med barn

Enligt Universitets- och högskolerådet har ungefär var femte student barn. Centrala studiestödsnämndens (CSN) statistik för studiemedelsutnyttjandet 2017 visar att 14 procent av dem som läser på eftergymnasial nivå och har studiemedel får tilläggsbidrag för att de har barn, vilket var en ökning sen tidigare år. Trots att en stor del av studenterna har barn finns det väldigt lite kunskap om hur detta påverkar studierna.

Precis före jul 2017 avslöjades det att Högskolan i Halmstad beslutat att förbjuda att studenter tar med sig sina barn på föreläsningar oavsett om de stör eller inte. Detta har slagit hårt mot flera studerande med barn som tidigare vid behov kunnat ta med sig sina barn i stället för att missa viktiga delar av utbildningen.

När P3 Nyheter undersökte frågan visade det sig att få lärosäten har en policy kring studerande med barn. Detta skapar en väldigt osäker vardag för dessa studenter, eftersom det då inte finns några rättigheter eller skyldigheter för dem att förhålla sig till,

utan det kan variera från lärare till lärare. Det finns inte heller något fastslaget regelverk för vad som är normal undervisningstid utan det kan förekomma obligatoriska moment såsom tentor och seminarier på kvällar och helger när ordinarie barnomsorg är stängd.

En föräldrapolicy kan exempelvis innehålla principer kring studerandes rätt att återgå till studier efter uppehåll för föräldraledighet eller vad som händer om en studerande missar obligatoriska moment p.g.a. frånvaro för vård av sjukt barn.

Särskilt på utbildningar till bristyrken såsom lärare och sjuksköterska är andelen studerande med barn hög. Det borde ligga i samhällets och lärosätenas intresse att studerande kan fullfölja sina utbildningar med så få hinder och avbrott som möjligt. Universitets- och högskolerådet bör därför ges i uppdrag att främja möjligheterna för föräldrar att studera. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även ge alla lärosäten i uppdrag att ha en föräldrapolicy. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.3 Den ojämställda fördelningen av forskningsanslagen

Drömmen om den akademiska friheten, den fria och kritiska forskningen och ett arbetsliv med högt i tak smulas ofta sönder snabbt när nyanställda doktorander sätter sin fot innanför universitetens dörrar. Inom akademiens ramar är strukturerna ofta hårda och hierarkierna starka. Speciellt när det kommer till jämställdheten. Forskningen inom universitet och högskolor kan inte ses i ett vakuum. Att människor ges lika förutsättningar att forska oavsett kön är en förutsättning för en demokratiskt förankrad akademi och för en kvalitetsbaserad forskning där det är kompetens som avgör, inte kön eller vänskapsband.

Vänsterpartiet ser två stora problem på lärosätena i dag. Det handlar dels om frågan om anställningsprocessen – vilka som anställs, hur anställningen går till, på vilka grunder personen anställs och transparensen genom hela processen – dels om frågan om fördelning av forskningsmedel. Bristen på jämställdhet inom forskningen har även negativ påverkan på den svenska rymdverksamheten eftersom den huvudsakligen utgörs av forskningsverksamhet.

På de svenska lärosätena är professorer till största delen män och har som män lättare att avancera på positioner. Forskningsmedel vid de flesta excellenscentra tilldelas huvudsakligen män, 87,3 procent av strategiska forskningsmedel tilldelas män, kvinnor får 12,7 procent. Olika universitets och högskolors jämställdhetsarbete skiljer sig dessutom åt. Vissa arbetsplatser är framsynta och ambitiösa andra ser jämställdhet som en icke-fråga.

Delegationen för jämställdhet i högskolan skriver i sin redovisning Jämställdhet i högskolan, ska den nu ordnas en gång för alla? (2014) att bilden av akademien är nedslående. Det är en organisation präglad av normer och värderingar som bekräftar män som överordnade och där olika villkor råder för kvinnors och mäns meritering och karriärutveckling.

Även Statskontoret har undersökt hur det ser ut med jämställdhet inom forskningen (Forskningsanslagen ur ett jämställdhetsperspektiv, 2014). I deras rapport framkommer det att inte bara de strategiska forskningsmedlen utan även basanslagen för forskning är ojämställt fördelade. Män tilldelas 61 procent av anslagen men utgör bara 58 procent av forskarna. Den sammanlagda skillnaden motsvarar alltså 3 procentenheter, vilket kan låta marginellt, men det motsvarar i verkligheten drygt 80 miljoner kronor. En stor del av förklaringen till detta är att basanslagen ofta används för att finansiera löner till

professorer där män är klart överrepresenterade. Statskontoret konstaterar även att det i de flesta fall saknas ett medvetet arbete för att förändra situationen.

Regeringen bör utreda införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade forskningsanslag ska inte mer än hälften gå till män som forskar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör också utreda möjligheten att införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Birger Lahti (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Daniel Riazat (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Westerlund Snecker (V)